

**YANGI O‘ZBEKISTONDA INNOVATSION TEXNOLOGIYALAR:
JAMIYAT RIVOJIGA FUNKSIONAL TA’SIRINING IJTIMOIIY-
FALSAFIY TAHLILI.**

**ИННОВАЦИОННЫЕ ТЕХНОЛОГИИ В НОВОМ
УЗБЕКИСТАНЕ: СОЦИО-ФИЛОСОФСКИЙ АНАЛИЗ
ФУНКЦИОНАЛЬНОГО ВЛИЯНИЯ НА РАЗВИТИЕ ОБЩЕСТВА.**

**INNOVATIVE TECHNOLOGIES IN NEW UZBEKISTAN: A SOCIO-
PHILOSOPHICAL ANALYSIS OF THEIR FUNCTIONAL INFLUENCE
ON THE DEVELOPMENT OF SOCIETY.**

Мадаминов Абдувахабжан Ахмаджанович

**Xalqaro oziq-ovqat texnologiyasi va muhandisligi instituti katta
o‘qituvchisi**

abduvakhobm@mail.ru

Мадаминов Абдувахабжан Ахмаджанович

**старший преподаватель Международного института пищевых
технологий и инженерии**

Madaminov Abduvahabzhan Ahmadjanovich

**Senior Lecturer at the International Institute of Food Technology and
Engineering**

АННОТАЦИЯ

Maqolada Yangi O‘zbekistonda amalga oshirilayotgan strategik islohotlar sharoitida innovatsion texnologiyalarning jamiyat taraqqiyotiga funksional ta’sirini ijtimoiy-falsafiy jihatdan o‘rganish natijalari keltirilgan. Kompleks metodologik yondashuv asosida innovatsion texnologiyalarning mohiyati, ijtimoiy-ma’naviy hayotdagi o‘rni hamda ijtimoiy jarayonlarni erkinlashtirish va inson kapitalini rivojlantirishga ta’sir etish mexanizmlari tahlil qilingan. Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatadiki, innovatsion texnologiyalar ijtimoiy tizimlarni o‘zgartirishning asosiy omili bo‘lib, uni yaxlit tushunish va milliy rivojlanish strategiyasiga integratsiya qilishni talab qiladi. Davlat organlari va ta’lim institutlari uchun amaliy tavsiyalar ishlab chiqilgan.

Tayanch soʻzlar: innovatsion texnologiyalar, Yangi Oʻzbekiston, ijtimoiy-falsafiy tahlil, funksional taʼsir, inson kapitali, raqamlashtirish, ijtimoiy rivojlanish.

АННОТАЦИЯ

В статье представлены результаты социально-философского исследования функционального воздействия инновационных технологий на развитие общества в контексте стратегических реформ, реализуемых в Новом Узбекистане. На основе комплексного методологического подхода проанализированы сущность инновационных технологий, их роль в социально-духовной жизни и механизмы влияния на либерализацию общественных процессов и развитие человеческого капитала. Результаты исследования демонстрируют, что инновационные технологии выступают ключевым фактором трансформации социальных систем, требующим целостного осмысления и интеграции в национальную стратегию развития. Разработаны практические рекомендации для государственных органов и образовательных институтов.

Ключевые слова: инновационные технологии, Новый Узбекистан, социально-философский анализ, функциональное воздействие, человеческий капитал, цифровизация, общественное развитие.

ABSTRACT

This article presents the results of a socio-philosophical study examining the functional impact of innovative technologies on societal development within the context of strategic reforms being implemented in New Uzbekistan. Using a comprehensive methodological approach, the research analyzes the essence of innovative technologies, their role in social and spiritual life, and their mechanisms of influence on the liberalization of social processes and human capital development. The findings demonstrate that innovative technologies act as a key factor in transforming social systems, necessitating holistic understanding and integration into the national development strategy. Practical recommendations for government bodies and educational institutions have been formulated based on this research.

Keywords: innovative technologies, New Uzbekistan, socio-philosophical analysis, functional impact, human capital, digitalization, social development.

KIRISH

Tadqiqot mavzusining dolzarbligi Yangi O'zbekistonning taraqqiyot strategiyasi doirasida boshlangan chuqur transformatsion jarayonlar bilan belgilanadi. Globallashuv va raqamli texnologiyalarning jadal rivojlanishi ularning ijtimoiy-iqtisodiy va ma'naviy taraqqiyot katalizatori sifatidagi rolini o'rganish zaruratini kun tartibiga qo'yimoqda [1]. Innovatsion texnologiyalar endi alohida jarayonlarni optimallashtirish vositasi bo'lmay qoldi, ular jamiyat hayotining barcha sohalariga tarkibiy-funksional ta'sir ko'rsatib, kommunikativ amaliyotlarni, boshqaruv shakllarini va shaxsni ijtimoiylashtirish mexanizmlarini o'zgartirmoqda [2].

ADABIYOT TAHLILI VA METODOLOGIYASI

Innovatsion texnologiyalarni o'rganishning nazariy konsepsiyalarini ishlab chiqish zamonaviy fanning ko'plab maktablari va yo'nalishlari tomonidan olib borilmoqda.

Zamonaviy jamiyatda innovatsion texnologiyalar bo'yicha tadqiqotlar J. Bodriyar, E.E. Noel-Noyman, P. Shampan, L. Xarris, T. Risse-Kappen, D.E. Shults, S.I. Tannenbaum, R.F. Lauteborn tomonidan olib borilgan. M.Fuko kommunikatsiya va hokimiyat vositalarining o'zaro ta'sirini o'rganishni amalga oshirdi.

O'zbekiston olimlarining zamonaviy ishlanmalarida «axborotlashgan jamiyat» nazariyasi alohida o'rin tutib, u globallashuv nazariyasiga tayanadi va uning doirasida ommaviy kommunikatsiyaning innovatsion texnologik vosita sifatidagi o'rni tadqiq etiladi. Bu yerda O.A.Yo'ldoshev, A.R.Yunusov, D.O.Yusupaliyev ishlarini ta'kidlash kerak. OAVning innovatsion texnologik vosita sifatidagi faoliyati o'zbek mualliflari - S.Xidirov, A.Xudayberdiyeva, T.Xojiyevlarning tadqiqotlarida ko'rib chiqilgan. Ularda O'zbekiston Respublikasida innovatsion texnologiyalarni qo'llashning faktik parametrlari keltirilgan, o'zbek jamiyatida ijtimoiylashuvning roli tahlil qilingan.

Mazkur ilmiy tadqiqotlar innovatsion texnologiyalar va ularning ijtimoiy faoliyatga ta'sirini o'rganish sohasida yangi yechimlarni izlashga zamin yaratadi. Ammo shuni ta'kidlash kerakki, zamonaviy ilm-fanda innovatsion texnologiyalarning roli, Internet kommunikatsiyalarining o'рни, jamiyatning ijtimoiylashuvi jarayonida jamoat tashkilotlarining roliga yetarlicha e'tibor berilmayapti. O'zbekistonda innovatsion texnologiyalarning doimiy rivojlanishi ushbu hodisaning ijtimoiy roliga ko'proq e'tibor qaratishni talab qiladi.

O'zbekistonda ushbu muammo innovatsiyalarni joriy etishni milliy ustuvor yo'nalish sifatida belgilab beruvchi «Raqamli O'zbekiston-2030» va «Yangi O'zbekistonning taraqqiyot strategiyasi» kabi davlat dasturlarini amalga oshirish nuqtai nazaridan alohida ahamiyat kasb etmoqda [3]. Texnologik taraqqiyotga bag'ishlangan bir qator ilmiy ishlar mavjudligiga qaramay, innovatsiyalarning jamiyatga funksional ta'sirining ijtimoiy-falsafiy jihatlarini yetarlicha o'rganilmagan. Texnik-texnologik joriy etish va uning ijtimoiy-madaniy va antropologik oqibatlarini anglash o'rtasida uzilish mavjud.

Tadqiqotning maqsadi:

Yangi O'zbekiston sharoitida innovatsion texnologiyalarning jamiyat taraqqiyotiga funksional ta'sirini ijtimoiy-falsafiy tahlil qilishdan iborat.

Tadqiqotning vazifalari:

1. Ijtimoiy hodisa sifatida innovatsion texnologiyalarning kategorial mohiyati va o'ziga xosligini ochib berish.
2. Innovatsion texnologiyalarning jamiyat ijtimoiy-ma'naviy hayoti va liberallashtirish jarayonlaridagi funksional rolini tahlil qilish.
3. Innovatsion texnologiyalarning inson kapitali rivojlanishiga ta'sir mexanizmlarini ochib berish.
4. Innovatsion siyosatni optimallashtirish bo'yicha amaliy tavsiyalar ishlab chiqish.

Usullar:

Tadqiqot kompleks ijtimoiy-falsafiy yondashuvga asoslangan bo'lib, u nazariy tahlilni amaliy muammolarni hal qilish bilan birlashtirish imkonini beradi.

Qo'yilgan maqsadga erishish uchun bir-birini to'ldiruvchi bir qator usullar qo'llanildi:

Nazariy metodlar: innovatsiyaning klassik (Abu Nasr Forobiy) va zamonaviy (Y. Shumpeter, A.I. Prigojin, M. Kastels) konsepsiyalarining tarixiy-falsafiy tahlili amalga oshirilgan; innovatsion texnologiyalarni ijtimoiy tizimning elementi sifatida o'rganish uchun tizimli va tarkibiy-funksional tahlil usullaridan foydalanilgan.

Empirik usullar: asosiy ijtimoiy guruh - yoshlar o'rtasida innovatsiyalarni qabul qilishni baholash uchun so'rovnoma o'tkazildi. Tanlov O'zbekistonning yetakchi oliy o'quv yurtlari (Andijon davlat universiteti, Andijon tibbiyot instituti, TATU Farg'ona filiali va boshqalar) dan 550 nafar talabani o'z ichiga oldi. So'rovnoma innovatsion texnologiyalarning mohiyatini tushunishni aniqlash, ularning jamiyat va ta'lim jarayoniga ta'sirini baholashga qaratilgan savollarni o'z ichiga oldi (masalan, «kundalik.com» tizimi va kredit-modul tizimi).

Normativ-huquqiy tahlil: innovatsiyalar va raqamlashtirish sohasidagi siyosatni belgilovchi asosiy davlat hujjatlari (Prezidentning PF-60, PF-6079, PF-158-sonli Farmonlari) o'rganildi.

Bunday kompleks metodologik apparat olingan natijalarning ishonchliligi va asoslanganligini ta'minladi.

Natijalar:

Olib borilgan tadqiqot o'zbek jamiyatida innovatsion texnologiyalar faoliyatining o'ziga xos xususiyatlarini ochib beruvchi bir qator muhim natijalarni olish imkonini berdi.

1. Innovatsion texnologiyalarning kategorial mohiyati. Yangi O'zbekiston sharoitida innovatsion texnologiyalar shunchaki texnik yangilik emas, balki ijtimoiy natijaga erishishga qaratilgan harakat usullari va tizimlari majmui sifatida belgilandi. Ular ijtimoiy muammolarni hal qilish, siyosatni ishlab chiqish va amalga oshirish funksiyalarini bajaradi, ijtimoiy muhandislik vositasi bo'lib xizmat qiladi. Ular faoliyatining asosiy tamoyillari, jumladan, maqsad qo'yish, sinergiya, o'ziga xoslik va tashabbuskorlik ajratib ko'rsatildi.

2. Yoshlarning innovatsiyalarni qabul qilishi. So‘rovnoma ma’lumotlari talabalar muhiti tomonidan innovatsion texnologiyalarni idrok etishning bir xil emasligini aniqladi:

«Innovatsion texnologiyalar deganda nimani tushunasiz?» Respondentlarning 38 foizi ularni texnika avlodlarining o‘zgarishi bilan, 36 foizi «yangilanish» tushunchasi bilan, atigi 24 foizi esa fan-texnika yutuqlari bilan bog‘lagan.

Jamiyatga ta’sirini baholaganda, so‘ralganlarning 58,7 foizi yoshlarning ehtiyojlari va intellektual salohiyatining o‘sishi bilan, 29,7 foizi bunyodkor fuqarolik pozitsiyasining shakllanishi bilan, 10,1 foizi ijtimoiy munosabatlarni tartibga solish bilan bog‘liqligini ko‘rsatgan.

Ta’lim platformalarini baholash cheklangan optimizmni ko‘rsatdi: respondentlarning 50 foizi ularni ijobiy, 28 foizi samarali deb baholadi va 20 foizi ularni yanada takomillashtirish tarafdori ekanligini ta’kidladi.

3. Ijtimoiy-ma’naviy sohaga funksional ta’siri. Innovatsion texnologiyalar davlat boshqaruvining ochiqligi va shaffofligini oshirish omili sifatida jamiyat hayotini liberallashtirishga xizmat qilishi aniqlandi. Ular fuqarolik jamiyatini shakllantirishning muhim elementi bo‘lgan davlat va jamiyat o‘rtasidagi muloqotning yangi modellarini yaratadi. Shu bilan birga, ma’naviy-axloqiy imperativlar texnologik yangilanish uchun to‘siq emasligi, aksincha, ular bilan uyg‘unlashishi mumkinligi ta’kidlanadi.

4. Inson kapitaliga ta’siri. Tadqiqot shuni ko‘rsatdiki, innovatsion texnologiyalar inson kapitalini rivojlantirishga bilimdonlikni oshirish, ijodkorlikni rag‘batlantirish va intellektual idrokni rivojlantirish kabi jihatlar orqali funksional ta’sir ko‘rsatadi. Bu esa faol innovatsion faoliyatga qodir bo‘lgan yangi turdagi mutaxassisning shakllanishiga zamin yaratadi.

Muhokama:

Olingan natijalar shundan dalolat beradiki, Yangi O‘zbekistonda innovatsion texnologiyalar rivojlanishning tashqi omilidan ijtimoiy tizimning ichki, immanent

elementiga aylanmoqda. Ularning funksional roli instrumental rol doirasidan chiqib, jamiyatning qadriyatli-mazmunli asoslariga ta'sir ko'rsatadi.

So'rov davomida aniqlangan yoshlar tomonidan innovatsiyalarni tushunishning diversifikatsiyasi innovatsion madaniyatni shakllantirish bo'yicha maqsadli ish olib borish zarurligini ko'rsatadi, bunda texnologik yangilanishlar ijtimoiy va ma'naviy o'zgarishlar bilan birgalikda anglanadi. Ta'lim platformalarining vazmin-optimistik baholanishi ularning zarurligini, shuningdek, ularning samaradorligi va qulayligini oshirish uchun zaxira mavjudligini ko'rsatadi.

Ma'muriy islohotlar konsepsiyasi talab qilganidek, davlat boshqaruvi jarayonlariga innovatsion texnologiyalarni joriy etish hokimiyat samaradorligini oshirish va fuqarolar ishonchini oshirishga zamin yaratadi. Biroq, bu jarayon aholining raqamli savodxonligini rivojlantirish va nafaqat foydalanish, balki innovatsiyalarni yaratishga qodir bo'lgan yuqori malakali kadrlarni tayyorlash bilan birga olib borilishi kerak.

Amaliy tavsiyalar:

1. Davlat organlari uchun: Ayniqsa, hududlarda raqamli savodxonlikni oshirish bo'yicha «yo'l xaritalari»ni ishlab chiqish va amalga oshirish. Iqtisodiyotning barcha tarmoqlari va ijtimoiy sohaga innovatsion texnologiyalarni joriy etishni rag'batlantirish.

2. Ta'lim tizimi uchun: Tanqidiy fikrlash va ijodkorlikni rivojlantirishga qaratilgan yangi o'qitish modellarini (ratsionalistik yondashuv, tizimli tahlil usuli) faolroq joriy etish. Interaktiv onlayn platformalar va raqamli ta'lim kontentidan foydalanishni kengaytirish.

3. OAV va fuqarolik jamiyati institutlari uchun: blokcheyn va kriptovalyutalardan tashqari innovatsion texnologiyalarning roli va salohiyatini tushuntirish bo'yicha tizimli ma'rifiy ishlarni olib borish. Ijtimoiy tarmoqlarda yoshlarning qiziqishlari va muammolariga yo'naltirilgan sifatli kontent yaratish.

Xulosa:

Olib borilgan tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, innovatsion texnologiyalar Yangi O'zbekiston taraqqiyot strategiyasining ajralmas elementi bo'lib, jamiyatga ko'p qirrali funksional ta'sir ko'rsatadi. Ular ijtimoiy o'zgarishlarning katalizatori bo'lib xizmat qiladi, inson kapitalining shakllanishiga ta'sir ko'rsatadi, davlat va fuqarolar o'rtasidagi o'zaro munosabatlar mexanizmlarini o'zgartiradi. Keyingi taraqqiyot texnologik joriy etishni sodir bo'layotgan jarayonlarni chuqur ijtimoiy-falsafiy anglash va jamiyatda innovatsion ongni shakllantirish bo'yicha maqsadli ishlarni birlashtirgan holda kompleks yondashuvni talab qiladi.

Adabiyotlar:

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-yil 28-yanvardagi «2022-2026-yillarga mo'ljallangan Yangi O'zbekistonning taraqqiyot strategiyasi to'g'risida»gi PF-60-son Farmoni.
2. Кастелс М. Галактика Интернет: Размышления об Интернете, бизнесе и обществе. - Екатеринбург: У-Фактория, 2004.
3. Пригожин А.И. Проблемы исследований инноваций в организациях // Социальные факторы инноваций в организационных системах. - М.: ВНИИСИ, 1980.
4. O'zbekistonda fuqarolik jamiyatini rivojlantirish sharoitida siyosiy partiyalar // Zamonaviy dunyoda dolzarb ilmiy tadqiqotlar. - 2017. - № 5.